

עדאלה – המרכזי המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

על ידי ב"כ עו"ד ויסאם שרף ואח'

מרחוב יפו 94, חיפה

טלפון: 04-9501610; פקס': 04-9503140; טלפון נייד: 052-4834523

דוא"ל: wesamsharaf@adalah.org

העותרת

נ ג ד

משרד הבריאות

על ידי פרקליטות המדינה,

משרד המשפטים, ירושלים

טלפון: 073-3925590; פקס': 02-646628

המשיב

תגובה מטעם המשיב

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 18.3.21 (כב' השופט א' שטיין) ולארכה שניתנה, מתכבד המשיב להגיש תגובה לעתירה.

2. עניינה של העתירה בבקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יורה למשרד הבריאות להוסיף כיתוב בשפה הערבית, הזהה לתוכן המופיע בשפות אחרות, לאישור "תו ירוק" המונפק לאדם הזכאי לתעודת מחלים או מחוסן (להלן – האישור), ולתעודת מחלים או מתחסן (להלן – התעודות).

3. כבר בפתח הדברים יובהר, כי כפי שנמסר לעותרת במסגרת המענה שניתן לה על ידי המשיב, קיימות אפשרויות שונות להנפקת כלל המסמכים הרלוונטיים, כאשר כלל האפשרויות נגישות לדוברי השפה הערבית וניתן לעשות באמצעותן שימוש בשפה הערבית.

עוד יובהר, כי התעודות (למחלים ולמתחסן) נועדו, בראש ובראשונה, לשימוש במעברי גבול, ועל כן הכיתוב עליהן מופיע בשפה העברית והאנגלית. זאת, כפי שהוא מופיע בדרכון מדינת ישראל של המחלים או המתחסן הרלוונטי (וכן ברישיון הנהיגה, המותאם לשימוש בינלאומי). ודוק, ככל שאין למחלים או למתחסן דרכון, אז לא יופיע כיתוב בשפה האנגלית בתעודה למחלים או למתחסן. יתרה מכך, כבר היום קיימת אפשרות להנפיק אישור תו ירוק בשפה הערבית עצמה באמצעות יישומון "הרמזור" של משרד הבריאות, כך שהאישור שנועד, בראש ובראשונה, לשימוש פנים מדינתי, יכול להיות מונפק בשפה הערבית. כן יצוין כי שינוי אפשרי של כיתוב הכותרות המופיע כיום באישור תו ירוק שלא מונפק באמצעות יישומון הרמזור (הוספת כיתוב בשפה הערבית לצד הכיתוב המופיע בשפה העברית) יישקל לקראת תיקונים אחרים שיידרשו במערכות.

מעבר לכך, המשיב סבור שהעתירה אינה מבססת כל חובה משפטית קונקרטית ומבוססת למתן הסעדים המבוקשים, תוך שהעותרת אף אינה מבססת במסגרת עתירתה, ברמה הנדרשת, כל פגיעה או טעם מיוחד לכך שיתווסף כיתוב בשפה הערבית גם לתעודות (ובהתחשב בעובדה כאמור, כי אלה נועדו לשימוש במעברי גבול). על רקע זה, ישנה חשיבות מיוחדת לכך שהוספת כיתוב בערבית לתעודות טומנה בחובה קושי טכנולוגי משמעותי, הכול כפי שיוצג להלן.

על כן, לעמדת המשיב דין העתירה להידחות.

4. סדר הדברים יהיה כדלקמן: תחילה יציג המשיב את המסגרת הנורמטיבית ואת פרקטיקת השימוש באישור תו ירוק ובתעודת מחלים או מתחסן; לאחר מכן, יציג את הקשיים הקיימים בהוספת כיתוב בשפה הערבית במתכונות מסוימות; ולבסוף, יעמוד המשיב על הטעמים לדחיית העתירה.

הנפקת תו ירוק, תעודת מתחסן ותעודת מחלים, ואופן השימוש בהם

5. תקנה 1 לתקנות סמכויות מיוחדות להתמודדות עם נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה) (הגבלת פעילות והוראות נוספות), התש"פ-2020 (להלן – **התקנות**) מגדירה אישור תו ירוק כדלקמן:

"אישור תו ירוק" – אחד מאלה:

- (1) אישור שמנפיק משרד הבריאות, לפי תקנה 8ב(א), לאדם, המעיד על כך שהוא זכאי לתעודת מחלים או מחוסן;
- (2) תעודת מחלים או מחוסן;

6. תקנה 8ב לתקנות מסדירה את הדרכים בהן אדם זכאי לקבל אישור תו ירוק; הפרטים הצריכים להיות כלולים באישור; והאופן שבו יוצג האישור בכניסה למקום ציבורי או עסקי כמפורט בתקנות. כך, בלשון התקנה:

"8ב. (א) אדם יהיה זכאי לקבל את אישור "התו הירוק" באחת הדרכים האלה:

- (1) בפנייה מקוונת למשרד הבריאות;
 - (2) באמצעות יישומן שמשרד הבריאות מעמיד לשימוש הציבור בלא תשלום;
 - (3) בדרכים נוספות שיפרסם משרד הבריאות לציבור, ובכלל זה דרך שאינה מקוונת.
- (ב) אישור "תו ירוק" יכלול פרטים אלה:
- (1) שמו של האדם שלגביו ניתן האישור;
 - (2) מספר הזהות של האדם שלגביו ניתן האישור, מספר דרכון שלו או מספר מזהה אחר שנתנה לו רשות שלטונית;
 - (3) מועד פקיעת תוקף האישור;
 - (4) אמצעי לאימות האישור

(ג) הצגת אישור "תו ירוק" כאמור בתקנה 8א(11)(ב) תהיה באחת מאלה:

- (1) הצגת מסמך שהתקבל בעקבות פנייה מקוונת כאמור בתקנת משנה (א)(1) או מסמך שהתקבל בדרך אחרת מטעם משרד הבריאות;

(2) הצגת האישור על גבי יישומון כאמור בתקנת משנה (א)(2).

7. נכון להיום, מתחסן או מחלים, המעוניין להנפיק **אישור תו ירוק**, יכול לעשות שימוש באחד משלושה ערוצי פנייה אפשריים:

(א) **יישומון "הרמזור" של משרד הבריאות** (להלן – **היישומון**) המאפשר להנפיק אישור תו ירוק המופיע בתוך היישומון, שעל גביו כיתוב באחת מארבע שפות – עברית, אנגלית, רוסית **וערבית**.

יובהר כי ביישומון ניתן לבחור בשפה הערבית לשימוש בה בשלב הליך הנפקת האישור (לצד שפות נוספות אחרות), כך שהן תהליך הנפקת האישור יעשה בשפה הערבית, והן האישור עצמו שיוצג במסגרת היישומון (על גבי מסך הטלפון) יהיה בשפה הערבית.

כאמור לעיל, אפשרות זו הובאה לתשומת ליבה של העותרת במענה של משרד הבריאות לפנייתה (ראו נספח 3/ע לעתירה), אולם העותרת לא התייחסה לאפשרות זו במסגרת העתירה.

(ב) **אתר האינטרנט של משרד הבריאות** (להלן – **אתר האינטרנט**) אשר זמין לשימוש בשפות שונות, לרבות בערבית, מאפשר להנפיק גרסת PDF של אישור תו ירוק שעל גביו מופיעות "כותרות" בשפה העברית בלבד; מספר ת"ז ותאריך תום התוקף וכן אמצעי לאימות האישור – "ברקוד".

כלומר ניתן באמצעות האתר להנפיק אישור תו ירוק באמצעות שימוש בשפה הערבית, אולם הכותרות באישור (במובחן מנתוני האישור – מספר ת"ז ותום תוקף האישור), שיינתנו על גבי קובץ PDF יהיו בשפה העברית בלבד. יובהר כי אישור זה שונה באופן תצוגתו מהאישור המוצג ביישומון.

(ג) **מוקד טלפוני**, בו ניתן לקבל מענה בנושאי שפה הערבית וכן מענה מוקלט בשפה הערבית, ולבקש אישור תו ירוק בדואר, בפקס או בדואר אלקטרוני. אישור זה הוא למעשה אותו אישור אדם יכול להנפיק בקובץ PDF באמצעות אתר האינטרנט של משרד הבריאות.

8. כפי המופיע בדוגמא לאישור תו ירוק המוצגת בסעיף 9 לעתירה, האישור כולל כותרת בה כתוב "תו ירוק"; הודעה בה כתוב כי "מסמך זה הינו מסמך רשמי אשר מהווה אישור כניסה עבור בעלי תעודות הזהות הבאים"; מספר תעודת זהות; תאריך תום תוקף ו"ברקוד".

9. **ודוק, הכיתוב המופיע באישור הוא כיתוב קבוע, ומה שמשתנה מאישור אחד למשנהו הם רק מספר תעודת הזהות ותאריך תום תוקף האישור.** יודגש, אמנם קיים שוני קל בין תבנית האישור המונפק באמצעות היישומון לבין תבנית האישור המונפק באתר

האינטרנט ובמוקד הטלפוני, משום שעל גבי הראשונה לא מופיע ברקוד ועל השנייה כן, אולם על גבי שתיהן מופיעים הנתונים המהותיים החשובים ביותר לאישור, המורכבים מספרות בלבד – **מספר תעודת הזהות של נושא האישור ותאריך תוקפו של האישור**.

כך, שגם מי שאינו קורא את השפה שבה הונפק האישור, אך מכיר את תצורתו, יכול לוודא כי המחזיק בו הוא בעל האישור. למעשה, בכניסה למקום הדורש הצגת אישור תו ירוק, כל שנדרש בעל האישור הוא להציג את האישור שבידו – הנושא את מספר תעודת הזהות שלו ואת תום תוקף מועד האישור, לצד תעודה מזהה. אחר כך, כל שהאחראי במקום הדורש את הצגת האישור צריך לעשות עם האישור המוצג, הוא לאמת את מספר תעודת הזהות המופיע על גבי האישור עם תעודת הזהות של בעל האישור, אל מול התעודה המזהה, ולסרוק את ה"ברקוד" ליישומון להשלמת הליך אימות התעודה.

בלשון אחר, בניגוד לנטען בעתירה, כל שמקום עסקי או ציבורי נדרש לבדוק הוא את ההתאמה בין **מספר הזהות** המופיע באישור **למספר הזהות** המופיע בתעודה המזהה, ולאחר מכן לסרוק "ברקוד". משום כך, אין כל חשש לחוסר יכולת לקרוא את הנתונים המספריים המופיעים באישור ולהשוואתם למספר הזהות המופיע בתעודה המזהה, ללא קשר לשאלה האם האחראי קורא עברית, אנגלית, ערבית או כל שפה אחרת.

10. מכל מקום, כפי שצוין לעיל, הגם שאין צורך מעשי לפעול באופן האמור או חובה משפטית, המשיב ישקול לפעול להוספת כותרות גם בערבית לצד הכיתוב המופיע כיום באישור תו ירוק, בפורמט ה-PDF, שאינו מונפק ביישומון "הרמזור".

11. אשר לתעודת מחלים או מחוסן, ניתן להנפיק תעודות אלה באותם הערוצים שבהם ניתן להנפיק אישור תו ירוק. כמו כן, ניתן להנפיק את התעודות באמצעות קופות החולים.

12. **בשונה מאישור תו ירוק, תעודות מחלים או מחוסן הן מסמכים שנועדו לשימושים בינלאומיים – בדומה לדרכון הישראלי ורישיון נהיגה**. לכן, הכיתוב המופיע בהן הוא בדיוק כמו בדרכון הישראלי: בעברית ואנגלית בלבד, ולא בשפות אחרות. בשל כך גם מופיע בתעודות אלה מספר הדרכון, ושם המתחסן/מחלים כפי שהוא מופיע בדרכון הישראלי שלו.

13. כמו כן, המידע אודות שם המתחסן/מחלים ופרטיו מגיעים למשרד הבריאות מקופות החולים, ומאומתים על ידי משרד הבריאות מול נתוני מרשם האוכלוסין. מבירור שנערך מול רשות האוכלוסין וההגירה עולה כי מרשם האוכלוסין, בדומה לרישומים מחייבים אחרים של מדינת ישראל, מנוהל בעברית בלבד, ולכן לא ניתן להפיק ממנו נתונים בשפה אחרת.

14. המקרה שבו ניתן לתת תיעוד באנגלית (בנוסף על הרישום בעברית), הוא כאשר יש לתושב דרכון, שלצורך הפקתו נמסרו על ידי המבקש פרטיו באנגלית, שכן אנגלית מהווה שפה בינלאומית מחייבת בדרכונים. כלומר, מאחר ודרכונים מונפקים גם באנגלית, נדרשת

רשות האוכלוסין לעדכן את פרטי התושבים הרלבנטיים (רק הפרטים המופיעים בדרכון) גם באנגלית. בהתאם לכך, ניתן להוסיף כיתוב בשפה האנגלית למסמכים רשמיים (כמו תעודת לידה דו לשונית) לאזרחים המחזיקים בדרכון, מכיוון שהרישום קיים ממילא באנגלית. אין הסדר דומה ביחס לערבית.

15. לצורך הנפקת תעודת מחלים או מחוסן, שכאמור, נועדו לשימוש בינלאומי בשדות תעופה ובמעבר בין מדינות בצמוד לדרכון, אושרה העברת פרטי מבקש התעודה באנגלית למשרד הבריאות. זאת, כדי שתושבים יוכלו להשתמש בתעודות יחד עם הדרכון, לשם פעולות כגון כניסה למדינות זרות, וכדי שניתן יהיה להתאים בין הפרטים שבדרכון לבין הפרטים בתעודות אלה. לפיכך, לתושבים שלא היה דרכון מעולם, לא ניתן להנפיק תיעוד חיסונים או החלמה הכוללות כיתוב באנגלית.

16. יתרה מכך, נתוני החיסון המופיעים בתעודת החיסון, לרבות מספר האצווה ושם החברה שייצרה את החיסון, הם בשפה האנגלית ואינם ניתנים לתרגום (לא לעברית ולא לערבית).

17. בהינתן האמור בדבר נקודת המוצא הטכנולוגית, ומעבר לנדרש, יובהר כי קיים קושי של ממש לבצע הסבה של המערכת להנפקת תעודות במתכונות מסוימות בשפה הערבית, זאת מבלי לגרוע מטיעוני המשיב בעניין היעדר קיומה של חובה משפטית לפעול באופן האמור.

18. בהקשר זה, יש לעמוד על ההבדל בין הוספת כיתוב בערבית למסמכים שבהם המלל אינו משתנה בין מסמך ומסמך – כפי שקורה באישור תו ירוק כמוסבר לעיל – מפני שהנתונים המופיעים הם רק מספריים (מספר ת.ז. ותאריך תוקף), לבין הוספת כיתוב בערבית למסמכים שבהם המלל משתנה בין מסמך למסמך – כפי שקורה בתעודות המחוסן או מחלים – מפני שחלק מהנתונים המופיעים בהם (למשל שם המחוסן/מחלים) הם אותיות, ולא רק מספרים.

19. אשר לסוג המסמכים הראשון, הרי שעל פני הדברים קיים פחות קושי להוספת כיתוב בשפה הערבית, שכן מה שנדרש הוא רק לשנות את תבנית האישור ולהוסיף כותרות לשדות, בערבית, ולא לשנות את מערכת הזנת הנתונים הפרטניים. שינוי זה מעורר קשיים בהיבט של הקצאת משאבים ותשומות, וכן ביצוע התאמות של המלל לגודל המסמך ובחינה של השינויים לאורך זמן. כאמור לעיל, השינוי האפשרי של הכותרות – ישקל לקראת תיקונים אחרים שידרשו במערכות הפקת התעודות והאישורים.

20. אשר לסוג המסמכים השני, קיים קושי רב להוסיף כיתוב בשפה הערבית – במיוחד בכל הנוגע לנתונים הנשאבים כפי שהם ממרשם האוכלוסין ומקופות החולים, בשפה העברית. כאמור לעיל, לא קיים במרשם האוכלוסין ובקופות החולים רישום בשפה הערבית של שמות, ולפיכך יהיה על משרד הבריאות לתרגם את השמות לשפה הערבית בעצמו. למעשה, לצורך תרגום המלל המופיע בתעודות ובאישורים לשפה הערבית, יש צורך ביצירת טבלת המרה לשפות, המצריכה מאמץ, לרבות מאמץ מחשובי, לא מבוטל, וזאת, לטענת המשיב, ללא הצדקה ממשית, כיוון שהנתונים המהותיים בתו הירוק הם

מספריים, ואילו בתעודות – הנתונים המהותיים הדרושים הם בעברית ואנגלית, כמו בדרכון.

21. במצב דברים זה משרד הבריאות סבור כי אין מקום להטיל עליו נטל לתרגם שמות שהמדינה לא ראתה לנכון לתרגם לשום צורך אחר. **וכאמור לעיל, אישור התו הירוק – אשר ניתן להנפיקו בערבית כבר כיום ועוד ייתכן "שיפור" בהקשר זה – מממש את התכליות הרלוונטיות ומהווה "תעודת כניסה" אפקטיבית ונוחה לשימוש לעסקים ומקומות ציבוריים בישראל.** במקום שבו היה נראה כי יש צורך ממשי בשפות נוספות (למשל ביישומון) – הושקע המאמץ בתרגום.

22. בנוסף, כלל לא ברור האם הוספת כיתוב בשפה הערבית בתעודת מתחסן ומחלים (סוגיה שכאמור אינה רלוונטית לתו הירוק), בכל הקטגוריות הרלוונטיות, בכלל תתאפשר מבחינת הפריסה על גבי המסמכים עצמם באופן שיאפשר הצגה תקינה – זאת כאמור בשים לב לכך שהמדובר בתעודות שנועדו לשימוש במעברים בינלאומיים. כמו כן, כלל לא ברור כי התרגום אכן יבוצע בצורה מדויקת בשפה הערבית, כך שיתכנו מצבים בו המבקש לעשות שימוש באישור יסורב, בשל אי הדיוק ואי ההתאמה בין הכיתוב בתעודה המזהה לתרגומו באישור, כאמור.

העתירה אינה מגלה עילה משפטית להתערבות

23. במסגרת העתירה, מלינים העותרים על הפגיעה הנטענת במעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית כתוצאה מכך שאין כיתוב בשפה הערבית באישורי תו ירוק ותעודות מחלים ומחוסן; על הזלזול באוכלוסייה הערבית המשתמע מכך; ועל הפגיעה בזכויותיהם לשוויון ולכבוד של ערביי ישראל הזכאים לקבל את האישורים, ומפעילי העסקים והמקומות הציבוריים עליהם מוטלת חובה לאמת את נכונות תעודות אלה.

24. המשיב סבור, בכל הכבוד, כי העתירה אינה מגלה כל עילה משפטית להתערבותו של בית המשפט הנכבד.

25. למעשה, המדובר בעתירה ערטילאית וכללית, אשר אינה מציפה כל קושי מבוסס או פגיעה קונקרטי. העותרת מסתפקת בהשמעת טענות כלליות ובלתי מבוססות לפגיעה בזכויות וברגשות הציבור הערבי בישראל. אין ולו דוגמא קונקרטית אחת בעתירה המדגימה את הפגיעות לגביהן טוענת העותרת, וכזו אף לא הונחה בפני המשיב במסגרת פניית העותרת אליה, כך שהעתירה מסתפקת כאמור באמירות כלליות הנוגעות לפגיעה בציבור הערבי. המשיב סבור כי די בכך כדי לדחות את העתירה על הסף.

26. זאת ועוד, העתירה אינה מבססת כל חובה משפטית קונקרטית ופרטנית המצביעה על כך שהיה על המשיב להנפיק אישורי תו ירוק ותעודות מתחסן או מחלים בשפה הערבית. בהקשר זה יוער כי פסק הדין העיקרי אליו מפנה העותרת, בג"ץ 4112/99 **עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' עיריית תל אביב-יפו**, פ"ד נו(5) 393 (2002),

וכן פסקי הדין האחרים אליהם היא מפנה, נעוצים בנסיבות הספציפיות של המקרה הנדון במסגרתם, ובוודאי שאינם מבססים חובה לעשות שימוש בשפה הערבית במסגרת אישור תו ירוק ותעודות מתחסן או מחלים.

27. ויודגש, בנסיבות הקיימות שתוארו לעיל, דומה כי לא קיים כל צורך קונקרטי ממשי בהנפקת האישור והתעודות בשפה הערבית.

28. אשר על כן, המשיב סבור כי בנסיבות הקיימות אין כל פגיעה מבוססת הנגרמת מהמצב הנוכחי המצדיקה התערבות שיפוטית, ואין כל צורך קונקרטי בסעדים המבוקשים בעתירה. לא זו בלבד, ניתן להפיק אישור תו ירוק בשפה הערבית באמצעות היישומון, אפשרות אותה לא ציינה העותרת במסגרת העתירה שהוגשה.

סיכום

29. לסיכום, המשיב סבור כי העתירה דן אינה מבססת כל חובה משפטית המצדיקה התערבות שיפוטית. כמו כן, בנסיבות העניין אין כל הצדקה לחייב את משרד הבריאות להנפיק תעודות עם כיתוב בשפה הערבית, בהינתן שהעותרת לא הצביעה על פגיעה קונקרטית, ולאור הקשיים המערכתיים הכרוכים בשינוי מנגנוני הנפקת התעודות לשם כך.

30. נכון להיום, יש אפשרות להנפיק אישור תו ירוק בשפה הערבית באמצעות יישומון משרד הבריאות, וממילא ברור למבקשי התעודה למה היא נועדה, ולבעלי העסקים כיצד לאמת אותה, גם אם אינם דוברי השפה העברית.

31. נוכח האמור, המשיב סבור כי דין העתירה להידחות תוך חיוב העותרת בהוצאות.

32. העובדות המפורטות בתגובה זו אושרו על ידי גב' רונה קייזר, ראש אגף בכיר מערכות מידע ומחשוב במשרד הבריאות. מטעמים טכניים, לא ניתן היה לצרף את תצהירה לתגובה זו והמשיב יבקש להגישו בנפרד, בהקדם האפשרי.

היום, כ' באייר תשפ"א

02 במאי 2021

רנאד עיד, עו"ד

סגן בכיר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

יונתן קרמר, עו"ד

סגן בכיר א' במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה